

Panorama de narrativa catalana

per Pere Guixà

Coll, Pàmies, Jòdar i Perpinyà

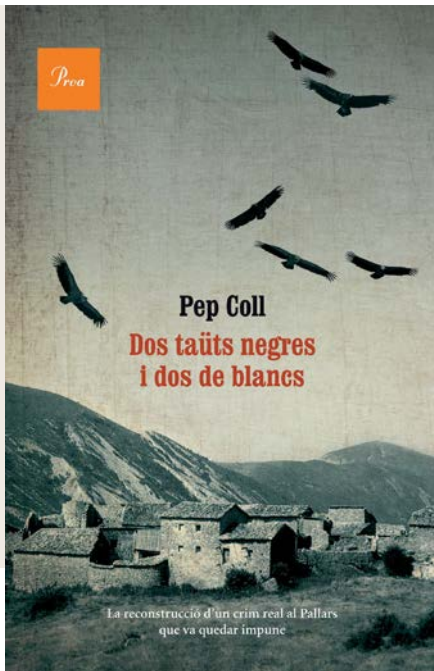
Dos taüts negres i dos de blancs (Proa), de Pep Coll, és una d'aquelles històries que un autor ha dut al cap durant molts anys, fins al dia que troba la manera d'explicar-la. Un assassinat es va produir el 1943 en un poblet del Pallars Jussà, assassinat que va quedar amagat entre els silencis i els partidismes de postguerra. Pep Coll va quedar marcat de ben petit per aquell fet espatarrador. El referent de l'obra *A sang freda*, la cèlebre novel·la de no-ficció de Truman Capote, és inexcusable, tot i que una de les audàcies de la novel·la és en aquest cas la coralitat de veus, autèntic malabarisme tècnic que ajusta fons i forma d'una manera excel·lent. Intriga, ambientació, teló històric, força narrativa. Coll, autor d'obra molt extensa, ha signat sens dubte una de les seves millors novel·les.

Sergi Pàmies ha escrit un nou recull de contes. *Cançons d'amor i de pluja* (Quaderns Crema) ens porta el millor Pàmies, el que depura la llengua i l'esporga a consciència, sense cap gota de retòrica, com ja feia al llunyà recull *T'hauria de caure la cara de vergonya*, del 1986, el seu primer llibre. Els contes amb el rerefons de la Guerra Civil (per damunt de tot «El nínxol»), amb una base autobiogràfica per persona interposada (el testimoni de Gregorio López Raimundo i Teresa Pàmies, els pares de l'autor), en què s'alien el relativisme de la generació del fill i la fe ideològica de la generació dels pares, són del millor del recull. L'amor, la tristesa, la família, el pas del temps, la mort. L'obra

de Pàmies va fer un tomb manifest a partir de *L'últim llibre de Sergi Pàmies*, de l'any 2000, i des de llavors, fidel a un estil i a una veu molt personals que han introduït una adhesió més directa a l'emoció dels personatges, no ha deixat d'explorar els desencisos i la lucidesa que atorga la maduresa. «Incineració» i «Tornar a casa a peu» són contes antològics. Un llibre recomanable.

A mig camí entre el naturalisme i el simbolisme, entre la bufonada i la mirada contemporània, *El desertor en el camp de batalla* (Proa), de Julià de Jòdar, és una novel·la que es desplega cap a diferents direccions i alhora replega aspectes ja tractats en l'univers fèrtil de l'autor. Els canvis de la ciutat, la caiguda de les utopies, el mercantilisme de l'art, la mediatització de la vida... Ximo Ximoi i Gabriel Caballero, personatges en retirada, ja havien aparegut en altres llibres de Jòdar i ara els retrobem amb noves dèries i obsessions. Aquesta novel·la, plena d'idees, ens parla de la dislocació del present, la dispersió del jo, la crisi de la identitat individual i col·lectiva... El panorama general no és falaguer, però l'estil i la bona escriptura de Jòdar, que ho posa tot sota el prisma de l'astracanada, redimeixen un món i unes persones en declivi.

L'excursionisme, i en general els esports de muntanya, sempre han generat un moviment editorial considerable. En els darrers mesos, han aparegut uns quants llibres de l'estil de *La frontera invisible*, el nou volum biogràfic de Kilian Jornet, un veritable èxit. La supera-

ció, la constància, l'esforç, la voluntat, són termes que travessen la vida d'aquestes figures de l'esport extrem, autèntics models socials. Però hi ha alguna cosa que sempre falta en aquests llibres didàctics, de testimoni, de creixement personal. La literatura ens aproxima a una veritat rellevant, en mostra el revers del gran triomf, escandalla la profunditat humana, plena de meandres i clarobscurs. *Al vertigen* (Empúries), de Núria Perpinyà, és una novel·la ambientada complidament en les muntanyes més altes, amb un nucli de personatges que són escaladors, alpinistes, vigilants de refugi... L'amor i la mort es juxtaposaran en una història en què, com en els millors relats, les presències són elusives, fugisseres, mentre que les absències cobren una vida ideal en el record dels protagonistes fins a esdevenir essencials.

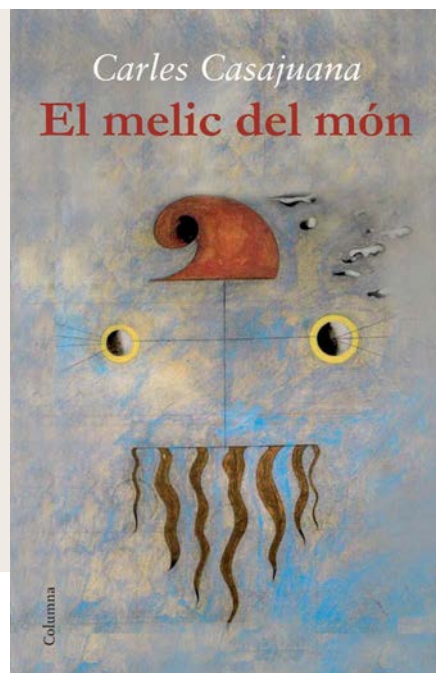
Altisén, Batallé, De Manuel... una tria de llibres premiats

Anna Altisén ha debutat amb *Quan vaig deixar de ser natura lleugera* (Empúries), llibre mencionat pel jurat del premi Just Casero, el qual ens parla, des d'un camp de visió molt personal, de la malaltia i l'amor. Escrit amb molt de risc, amb una prosa tensa i valenta, aquest volum s'endinsa en els laberints mentals per explicar-nos, amb una intel·ligent reelaboració literària, les experiències de l'autora amb la isquèmia cerebral i la malenconia consegüent. Però també les experièn-

cies de l'amor com a conjur de les tenebres interiors. De llibres d'aquesta mena n'hi ha molts, centrats en el concepte lliscós de l'escriptura terapèutica i de testimoni. Però aquí, des de les primeres pàgines, ens enfrontem amb un estil consciencios i un tractament ambigu i intens de la matèria narrativa, el qual aconsegueix fer-nos entendre que l'autora escriu des d'un estadi de coneixement més elevat, punyent, lúcida. Un llibre sorprenent, de qualitat.

Faré tot el que tu vulguis, de Iolanda Batallé (Columna), va endur-se el premi Prudenci Bertrana. La novel·la ens parla de la Nora, una dona que ja ha passat els quaranta anys, té dos fills i es troba enmig d'una crisi matrimonial. De sobte, a mig camí entre l'instint i la presa de control de la seva vida, la Nora arribarà passionalment a l'interior del seu jo, mitjançant la relació amb un altre home. Això acabarà transformant-se en un devessall creatiu que plasmarà en una sèrie de pintures. I alhora endreçarà la seva vida davant de personatges clau en la seva biografia, sobretot de la seva família, com ara el seu avi. La vida fora de la gàbia d'or on ha viscut serà possible, ens diu la protagonista, però també hi trobarà allò menys plaent.

La decisió de Manperel (Columna), de Jordi de Manuel, va guanyar el premi Pin i Soler. Manperel, un matemàtic de renom, que ha rebut un important guardó internacional, marxa a viure sense raó aparent amb la seva mare i el seu gos a una illa àrtica. Allà, enmig del paisatge desolat, descobrirà quin és el mo-

tiu últim del descobriment científic que li ha valgut un reconeixement unànime, i es prepararà, després d'una sèrie de revelacions, per emprendre una missió que afectarà, positivament o negativament, tota la humanitat. Jordi de Manuel ha excel·lit en les novel·les policiaques; la seva formació científica ha fet que també s'ocupi de la novel·la d'especulació fantàstica. En aquesta novel·la premiada, la literatura de gènere rep un bon tractament.

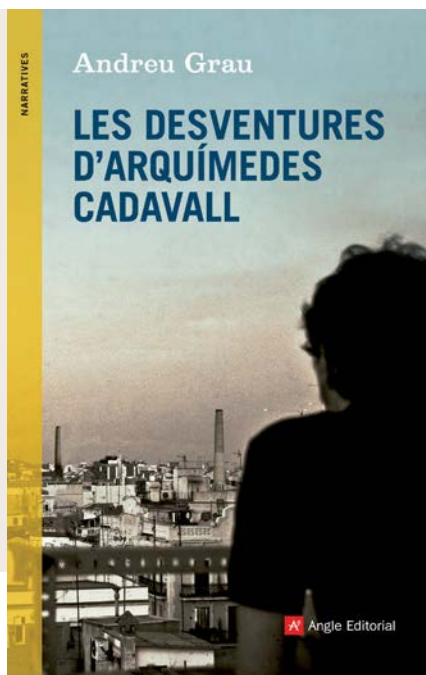
Carreras, Casajuana, Frontera i Alzamora

Joan Carreras ha escrit *Cafè Barcelona* (Proa), novel·la que passa entre Barcelona i Amsterdam. Uns personatges regenten, a la part vella de la ciutat holandesa, un cafè on treballa un individu que va fugir del cap i casal buscant aires nous i que ens narrarà misteriosament una història plena de lligams personals i simetries. Tot parteix d'un suïcidi que tindrà ramificacions torbadores en aquests personatges, que tractaran de fugir d'aquest incident terrible i alhora trobar un punt de flotació per a les seves vides. Intrigant, subtil, coherent, brillantment estructurada, *Cafè Barcelona* és un pas endavant en la trajectòria de Joan Carreras, un dels narradors més en forma actualment, com ja va demostrar a *Carretera secundària*, la seva anterior novel·la.

La novel·la *El melic del món* (Columna), de Carles Casajuana, recupera dos personatges que ja apareixien a la seva celebrada obra *L'últim home que parlava*

català. Miquel Rovira, l'autor que llavors escrivia sobre la supervivència de l'idioma, accepta ara l'encàrrec de compondre un assaig sobre les formes de la catalanitat. L'encàrrec, l'hi ha fet Balaguer, autor que escriu en castellà, que dirigeix actualment una col·lecció d'assaig i no pot evitar deixar-se endur per l'aire sobiranista dels nostres dies. Enmig de tots dos homes, tal com passava a la novel·la inicial, s'hi creuarà una dona, en aquest cas, Bel. Veurem la quotidianitat del seu dia a dia i com es va fent l'obra que Rovira du entre mans. Casajuana, creador de tipus i d'estructures solvents, designa les pulsions dels dies que vivim i burxa sempre en les amoralitats i els conflictes interiors, sense perdre mai la mesura ni concedir facilitats formals. Ho feia a *Un escàndol sense importància* (la seva novel·la anterior) i a les més llunyanes *Tap d'escopeta* i *Esperit d'evasió*. El resultat és sempre llegendari.

L'adéu al mestre (Club Editor), de Guillem Frontera, és també una de les bones novel·les del semestre. S'hi tracta del tema del mestratge i l'art com a puresa o mercantilisme. El narrador del relat és un deixeble del mestre de pintura Néstor Salvatori. Aquest alumne se sentirà atret per l'art, però veurà que aquesta devoció no és parella a la del seu mestre, que prefereix abocar-se a les temptacions materials. L'espiral urbanística i especulativa mallorquina i els seus tons esperpèntics seran el revers de la fascinació per l'art que sent el narrador. L'explicació de la trama no ret honors a una novel·la escrita amb una gran subtileza i amb ambigüitat, en

què els papers assignats a cada personatge acaben sent intercanviables. Una novel·la plena d'intenció i bona escriptura.

Dos amics de vint anys (Proa), novel·la de Sebastià Alzamora, és la història de Salvador i Tomeu, dos poetes joves que van fer amistat als anys trenta. L'un, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, morirà de tuberculosi a vint-i-cinc anys i es convertirà en mite. L'altre, Salvador Espriu, esdevindrà poeta nacional de Catalunya i serà un mite que actualment va prenent una altra fesomia. La novel·la, breu i directa, plena d'ironia i vivacitat, ens parla d'aquestes dues figures de les lletres, de la seva amistat, de la seva obra incipient i també de la rivalitat en l'amor. Els personatges queden ben encarnats i sentim la veu dels dos poetes en uns anys decisius de les seves vides.

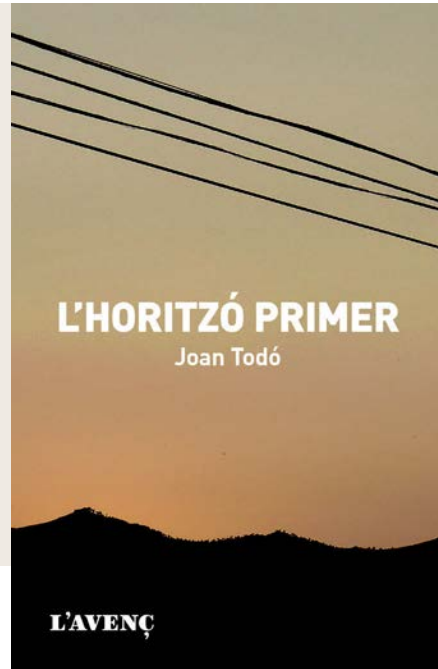
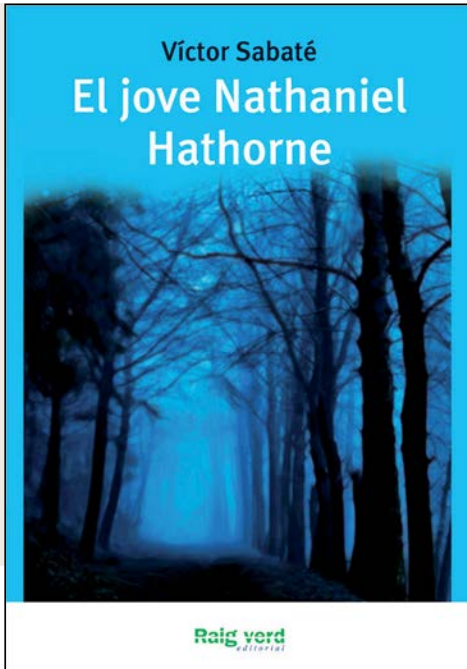
Més novetats del semestre

La segona obra narrativa de Joan Todó, després del bon gust que van deixar els seus contes *A butxacades*, és *L'horitzó primer* (L'Avenç), novel·la en què el protagonista torna al seu poble natal, a les terres de l'Ebre, empès per la crisi. És una història de retorn, amb el que tot això suposa d'inventari mental i explicació de la pròpia vida, expressada amb una cal·ligrafia de primer ordre. El poble, la Sénia, els seus costums, la seva gent, la seva història, la casa dels pares, esdevindran un refugi davant del viatge a una Barcelona inexplicable, que

contrasta vivament amb les arrels fondes i pròximes del lloc d'origen.

Les desventures d'Arquímedes Cadavall (Angle), d'Andreu Grau, és una novel·la que ens parla de les relacions entre pare i fill. Arquímedes, el jove protagonista, es queda sense feina i resol tornar a Terrassa, anar a veure el seu pare, que va quedar vidu fa temps, i el fill vol saber com li van les coses. Però no el trobarà, i Arquímedes, després de parlar amb veïns i coneguts durant un estiu xafogós, no trigarà a adonar-se que no sap ben bé qui és el seu progenitor i, ben mirat, tampoc ell mateix. El pressentiment que al pare li ha passat alguna desgràcia impulsarà les cuites del fill i també l'engranatge de la novel·la, la qual ens va mostrant les interioritats d'allò anòmal enmig d'un paisatge conegut. Novel·la de crisi d'identitat, de les refraccions del jo, com ho és també la novel·la esmentada de Todó, Andreu Grau debuta oportunament amb aquesta història escrita sense escarafalls, amb tons sèpia. El resultat és bo.

Adrià Pujol ha publicat la sèrie de contes *Alteracions* (Males herbes), els quals confirmen una de les veus més prometedores del panorama actual. *La lògica dels panys* (La Magrana), de Francesc Josep Vélez, també són contes, d'arrel filosòfica, amb un component de reflexió i especulació que ens brinda una estètica molt poc sovintejada en les nostres lletres. A banda del volum de Sergi Pàmies, vet aquí els altres dos reculls de contes recomanables d'aquest semestre.

Reedicions, inclassificables

La novel·la *El jove Nathaniel Hathorne* (Raig Verd) va publicar-se a finals del 2012. És la primera novel·la de Víctor Sabaté. El protagonista, un escriptor inèdit, en hores baixes, recelós de la seva capacitat per a participar en el món de les lletres, s'oblida en una biblioteca de Nova Anglaterra un conte que ha escrit. No hi dona gaire importància, ja que ha desistit de l'escriptura, però tot seguit, un dia que llegeix una antologia de contes de Nathaniel Hawthorne, s'adona que li han plagiat aquest conte que va perdre. Com pot haver passat? Fa cent cinquanta anys que el purità de Salem va morir. Veurem un pacte amb el dimoni i un viatge en el temps, a la manera d'aquell conte de Max Beerbohm, «Enoch Soames», compilat per Bioy Casares y Borges a la seva cèlebre antologia del conte fantàstic, en què un autor viatja un segle cap al futur per veure quina ha estat la seva posteritat. Sabaté ha debutat amb una obra peculiar i intel·ligent, de molt bona lectura.

Futurs imperfectes (Edicions 62) és una antologia que es va publicar l'any 1985. En aquells anys, la ciència-ficció, com d'altres gèneres populars, va tenir una certa eclosió a casa nostra. Aquesta antologia és una panoràmica històrica de la literatura d'anticipació i distòpica escrita en català. La introducció d'Antoni Munné-Jordà és completa, exhaustiva. També és força interessant l'aplec d'autors i contes. La peça «La darrera paraula de la ciència», de Joan Sardà —més co-

negut per ser un dels mentors de Narcís Oller—, del 1875, és la primera mostra d'un gènere que, com és sabut, comença amb el *Frankenstein* de Mary Shelley i té H.G. Wells i Jules Verne com a màxims exponents. Pompeu Gener, Pere Calders, Víctor Mora, Josep Alabanell o Montserrat Galícia són alguns dels autors antologats.

S'ha publicat *La clau de volta*, novel·la que Joaquim Amat-Piniella va escriure el 1961 però de la qual fins ara se sabia ben poc. Julià Bonastre, el protagonista, arriba a un moment de la seva vida en què ha d'afrontar les coses amb maduresa, quan fins al present res no l'ha empès a preocupar-se d'altra cosa que no siguin les dones, la gresca i l'alcohol. Literàriament, anem des d'un realisme costumista fins a una densitat psicològica que, bandejant tot allò que és sobrer, ens acaba immiscint en la profunditat existencial del protagonista. Lliçó d'estil, fermesa estructural, capacitat creadora del llenguatge. L'edició d'aquesta novel·la depassa dos motius recurrents: la celebració de l'onomàstica d'Amat-Piniella i la noció que únicament és l'autor de *K.L. Reich*. Si bé l'edició va a càrrec de Club Editor, cal no oblidar que és sobretot de la banda de la selecta editorial Ensiola que hem vist reeditades en els darrers dos o tres anys la majoria de novel·les d'Amat-Piniella: *La pau a casa*, *La ribera deserta*, *El casino dels senyors* i *Roda de solitaris*.